

Amy Tan explora les males conseqüències de les bones intencions a 'Un lloc sense nom', llibre entretingut, divertit i irònic que ofereix respostes al lector d'una manera subtil • Entrevista de Ramon Palomeras • Fotografies d'Álvaro García

Com és que el llibre situa l'acció a Myanmar?

Abans que res prefereixo anomenar-la Birmània. No oblidem que el canvi de nom es va produir després d'un cop d'Estat. El cas és que Birmània és meravellosa, misteriosa, amb molta història; però també oblidada, malalta i plena d'un horror que no s'esmenta en els *tours* turístics. He llegit molts articles sobre les pressions econòmiques, sobre els *lobbies* de les companyies petrolíferes..., i he volgut donar a conèixer les múltiples cares d'un dilema moral, buscant les ambigüitats. Després també hi ha el tema dels drets humans. Tothom parla de la Xina, però la violació dels drets humans a Birmània és molt pitjor que a la Xina. Però, esclar, hi ha gent al meu país que no sap ni que existeix Myanmar. Un país on t'empresonen en pronunciar la paraula Birmània, on el 1990 el règim despòtic va derrocar *manu militari* el partit de l'oposició encapçalat per Aung San Suu Kyi –Nobel de la pau el 1991– que havia guanyat les eleccions amb un 80% dels vots emesos, que va dictaminar arrest domiciliari per a Aung San Suu Kyi, que va canviar el nom del país amb la força de les armes..., bé val una novel·la, no? Ara bé, no tracto de denunciar res. Crec que denunciar un govern no és la millor manera d'ajudar un país. A més, sempre he jurat que no escriuria un novel·la política. El paper d'un escriptor no és convertir-se en portador de la moralitat i donar ordres al lector. Els actes més subversius són els més subtils. És per això que vaig pensar que seria més beneficiós explicar una història per oferir respostes o si més no dades perquè els lectors les poguessin interpretar. Però amb humor. L'humor i la ficció són els camins més potents per abordar problemes seriosos i mantenir l'atenció de la gent.

No obstant això, caldria aturar la violació dels drets humans, no?

És evident que s'ha de fer alguna cosa; però què? Només cal mirar la interferència –ells en diuen ajuda dels EUA– a l'Iraq. La situació ha empitjorat. És cert que no fer res tampoc no és bo; només cal recordar l'Holocaust, Vietnam, Bòsnia o el genocidi de Ruanda. Però moltes vegades no calculem el perill de les conseqüències; molt sovint negatives per a les persones a qui volem ajudar. Envair països, obligar-los a patir danys col·laterals, matar-los... es converteix en la desagradable conseqüència dels nostres intents d'ajudar-los. Examinar la naturalesa

de les intencions, com el nostre propòsit d'ajudar pot causar moltes vegades més mal del que preteníem, és una de les fites d'*Un lloc sense nom*. La pregunta és: qui paga les conseqüències? No sempre els mitjans utilitzats per avergonyir o derrocar un govern són els més adequats. L'impacte real no és l'esperat per millorar la vida de la gent. Encara que sigui benintencionat. No deu ser que de vegades les intencions estan contaminades de sentiments egoïstes? Quan les conseqüències no són les esperades, on és aleshores la nostra responsabilitat moral? Tots recordem la peno-

sa situació dels orfenats xinesos que va revelar el documental britànic *The Dying Room* ara ja fa uns anys. S'hi denunciava la negligent acció del govern xinès, que va causar la mort dels infants. Deien que van registrar el documental per poder solucionar la precària situació dels nens xinesos. El fet és que van tenir molt d'èxit, quant a audiència, esclar. Però els drets humans a la Xina no van millorar; ans al contrari. El govern xinès va tancar els orfenats als estrangers, amb la qual cosa no hi va haver més adopcions, no van acceptar ajuts econòmics de fora per poder ope-

“L'humor i la ficció són els camins més potents per abordar problemes seriosos i mantenir l'atenció de la gent”

rar els nens amb deficiències... Van caldre deu anys per arranjar el mal del documental.

És per això que els mitjans de comunicació juguen un rol tan important en la novel·la?

Em trasbalsa la manera com les notícies són interpretades. M'he adonat que l'acceptació del que és veritat o mentida té molt a veure amb els prejudicis, les assumpcions i les creences existencials. Quan veiem una notícia per televisió assumim per norma que és veritat. Però sovint només és un part de la veritat o una versió. Jo em pregunto, què hi ha de veritat en allò que veiem, escoltem i llegim. Volia jugar al voltant de la noció de la veritat i del poder dels mitjans, que es beneficien de la situació, amb especulacions gratuïtes, per superar les cotes d'audiència. No es limiten a explicar les notícies, fan les notícies. M'he adonat que les diferències entre les notícies i els *reality shows* són mínimes. Aleshores em pregunto, qui té més responsabilitat: el periodista o l'espectador? A *Un lloc sense nom* la televisió determina el destí tant dels turistes nord-americans desapareguts com dels birmans.

La religió tampoc en surt gaire ben parada a 'Un lloc sense nom'...

Siguin quines siguin les creences religioses d'un país, sempre hi trobareu un determinat grau de cobdícia. I per molt budista que sigui Birmània sempre hi ha alguna cosa per comprar a la Terra Daurada. En aquest país hi podeu trobar sis mil stupes i

pagodes construïdes amb un treball minuciós. No cal dir que aquests monuments constitueixen tota una ironia per a una religió que es basa a desempallegar-se dels vincles terrenals. És curiosa aquesta mostra de riquesa i or en una religió que predica el contrari, no? Tota aquesta xerrameca sobre l'oblit, sobre el fet de desitjar el no-res i convertir-se en ningú sembla una mica contradictori des del punt de vista del budisme. Buda va fer això mateix i mireu si va aconseguir desaparèixer que es va fer famós i tot; el ningú més conegut de tots. No desapareixerà mai del tot perquè la fama l'ha fet immortal. Això serveix també per a la fe catòlica. No ho sé, potser els pobres es pensen que tenint fe esdevindran més rics? Vés a saber. De tota manera, qui som nosaltres per dir qui viu millor la seva fe?

Per què utilitza un fantasma (Bibi Chen) per narrar la història?

Necessitava un narrador omniscient, que pogués opinar i fos divertit i estrident. L'única manera d'assolir-ho és amb un personatge esquizofrènic o algú que hagués mort; i m'he decantat pel darrer. Tampoc podem passar per alt la influència de la meua mare en tota la meua narrativa anterior. Jo estava obsessionada amb la nostra relació, però va morir el 1999. No sabia com seguir sense la inspiració de la seva veu, però em va passar una cosa molt estranya: vaig sentir que em deia “puc seguir en el teu llibre”. I és cert, no fa falta que hi sigui físicament per tenir present les seves idees, filosofia i cor-

Èxit literari i tragèdia personal

Amy Tan (Oakland, 1952) va irrompre amb força amb *El club de la bona estrella*, adaptada amb èxit al cinema per Wayne Wang, i després va publicar *Els cent sentits secrets* i *La filla del curandero*, totes tres publicades per Edicions 62 i Tusquets. Però el bon fat literari anava acompanyat d'una odissea personal tràgica. El pare i el germà van morir d'un tumor cerebral, la seva mare va morir després d'Alzheimer i la seva editora i amiga Faith Sale moria de càncer deu dies després de la desaparició de la mare. Tot seguit a Tan li diagnosticaven la malaltia de Lyme, afecció inflamatòria aguda que causa fortes pèrdues de memòria, que la va mantenir allitada durant mesos. Era incapaç de recordar què havia llegit feia dos minuts. Li era impossible escriure. Reconeix que no sap si és cosa del

destí o de les lleis del karma. Però gràcies al tractament i a *Contra el destí*, llibre de memòries literàries escrit fragmentàriament, es va anar recuperant. Ara, malgrat que s'hagi de medicar la resta de la vida, demostra una recuperació total a *Un lloc sense nom* (Edicions 62 i Planeta), on un grup de turistes nord-americans desapareixen en estranyes circumstàncies a Myanmar, cosa que li serveix per explorar el perill de les bones intencions i mostrar el despotisme del règim birmà i la violació dels drets humans. Llibre entretingut, divertit, irònic i sorneguer que combina des de l'assassinat i el misteri, fins a la novel·la romàntica, passant per la picaresca, la novel·la d'humor, el realisme màgic, la farsa, el mite i la farsa política. El resultat és un enginyós puzzle literari.